

Stosunki polsko- niemieckie – ocena i postrzegane problemy

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2020/21

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Ocena stosunków polsko-niemieckich	1
Postrzegane problemy w stosunkach polsko-niemieckich	4
Poparcie dla roszczeń reparacyjnych	6
Interesy Polski i Niemiec w Europie – podobne czy różne?	8
Ocena kanclerz Angeli Merkel	10

W czerwcu tego roku minęła 30. rocznica podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami, stanowiącego uzupełnienie zawartego nieco ponad pół roku wcześniej Traktatu o potwierdzeniu istniejącej granicy między Polską a Niemcami. W 2021 roku, co symptomatyczne, była ona obchodzona znacznie skromniej niż 5 i 10 lat wcześniej. Po 16 latach sprawowania swojej funkcji fotel kanclerza Niemiec opuszcza Angela Merkel (do czasu utworzenia nowego rządu pozostająca na czele rządu tymczasowego), w Polsce dość popularna i zaliczana przez Polaków do najbardziej znaczących zagranicznych polityków¹. Obydwie wspomniane okoliczności stały się okazją do ponownego poruszenia kwestii stosunków polsko-niemieckich w naszych badaniach.

OCENA STOSUNKÓW POLSKO-NIEMIECKICH

Ponad połowa Polaków (55%) postrzega obecne stosunki polsko-niemieckie jako przeciętne – ani dobre, ani złe². Pozostali niemal równie często określają je jako dobre (16%) co jako złe (15%). Oceny relacji polsko-niemieckich są zbliżone do tych sprzed czterech lat i należą do najgorszych od stycznia 1987 roku, kiedy to po raz pierwszy pytaliśmy Polaków o tę kwestię.

Spółeczne opinie o stosunkach między Polską i Niemcami charakteryzują się dużą dynamiką. W badaniach CBOS najlepiej były one oceniane w lutym 1991 roku, a zatem krótko po podpisaniu polsko-niemieckiego traktatu granicznego. Pozytywne oceny wzajemnych relacji dominowały także pod koniec rządów koalicji PO–PSL w 2015 roku. Po objęciu władzy przez Prawo i Sprawiedliwość pod koniec 2015 roku postrzeganie stosunków między Polską a Niemcami dość szybko i bardzo wyraźnie pogorszyło się.

¹ Zob. komunikat CBOS „Polityk roku 2020 w Polsce i na świecie”, styczeń 2021 (oprac. A. Cybulska).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (377) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

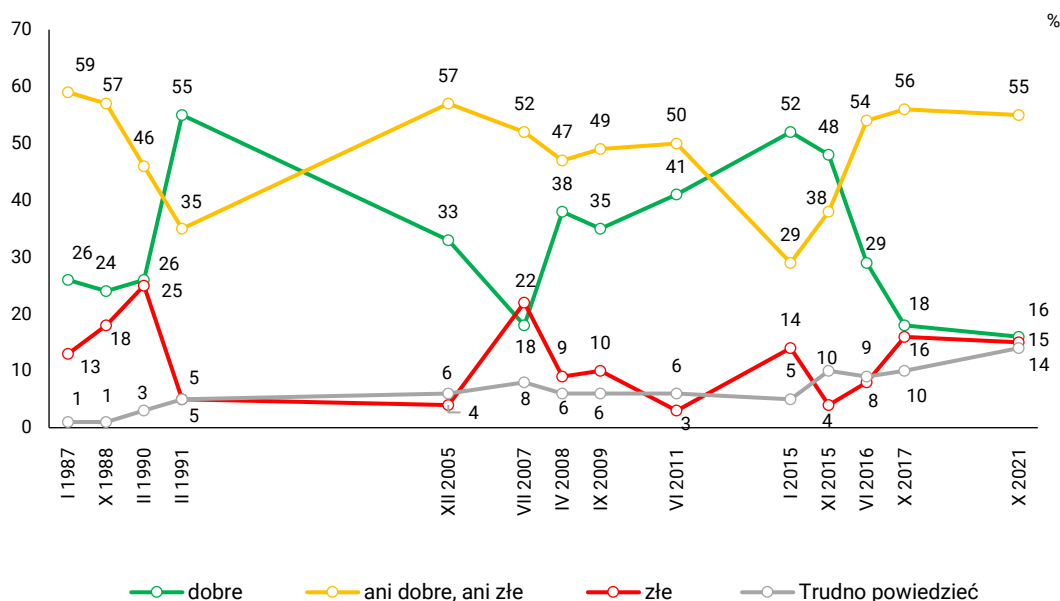
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankietę miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 4 do 14 października 2021 roku na próbie liczącej 1161 osób (w tym: 55,2% metodą CAPI, 28,9% – CATI i 15,9% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcje wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Jak pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:

Negatywnym ocenom stosunków polsko-niemieckich sprzyja duże lub bardzo duże zainteresowanie polityką. Niezależnie od tego we wszystkich kategoriach wyróżnionych ze względu na zainteresowanie polityką przeważa pogląd, że stosunki między Polską a Niemcami są przeciętne – ani dobre, ani złe.

TABELA 1

Zainteresowanie polityką	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:			
	dobre	ani dobre, ani złe	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Bardzo duże	23	38	33	6
Duże	16	50	26	8
Średnie	15	62	12	11
Nikłe, niewielkie	16	54	14	16
Żadne	18	48	5	29

Przekonanie, że stosunki polsko-niemieckie są obecnie „ani dobre, ani złe”, przeważa we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Nieco częściej niż przeciętnie jako złe skłonni są je określać badani w wieku od 25 do 34 lat (24%), a w grupach społeczno-zawodowych rolnicy (31%) oraz kadra kierownicza i specjaliści (22%).

W elektoratach głównych ugrupowań politycznych opinie o relacjach polsko-niemieckich są niejednoznaczne.

TABELA 2

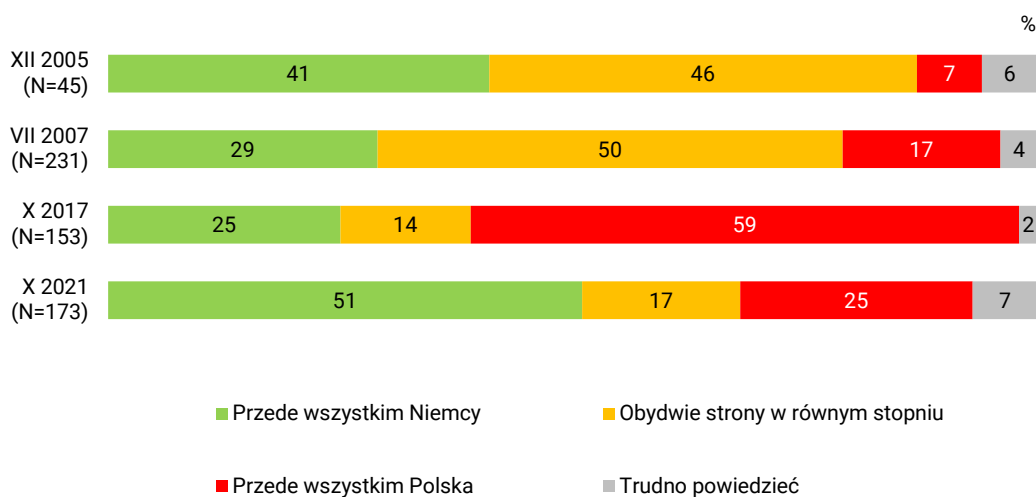
Potencjalne elektoraty	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:			
	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	22	51	19	8
Polska 2050 Szymona Hołowni	16	64	9	11
Lewica (Nowa Lewica – dawniej SLD, Wiosna, Lewica Razem)	13	54	11	22
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską)	13	59	21	7
Konfederacja Wolność i Niepodległość (KORWiN, Ruch Narodowy, Braun)	11	68	19	2

Cztery lata temu, w październiku 2017 roku, wśród osób źle oceniających stosunki polsko-niemieckie dominowała opinia, że odpowiedzialność za złe relacje ponosi w głównej mierze strona polska. Obecnie ponad połowa badanych postrzegających stosunki polsko-niemieckie jako złe (51%) winą za taki stan rzeczy obarcza przede wszystkim stronę niemiecką.

CBOS

RYS. 2. Która strona ponosi większą odpowiedzialność za zły stan stosunków polsko-niemieckich?

ODPOWIEDZI OSÓB, KTÓRE UWAŻAJĄ, ŻE OBECNE STOSUNKI POLSKO-NIEMIECKIE SĄ ZŁE

POSTRZEGANE PROBLEMY W STOSUNKACH POLSKO-NIEMIECKICH

Aby zrozumieć przyczynę nie najlepszych ocen stosunków polsko-niemieckich, poprosiliśmy respondentów o określenie, które kwestie są obecnie największym problemem we wzajemnych relacjach. Ankietowani odpowiadali na pytanie otwarte, samodzielnie formułując opinie. Takie samo pytanie zadawaliśmy respondentom także dziesięć lat temu. Warto przypomnieć w tym kontekście, że stosunki polsko-niemieckie były wówczas oceniane znacznie lepiej niż obecnie (41% badanych uznawało je za dobre, a jedynie 3% – za złe). Z uzyskanych w 2011 roku odpowiedzi wynikało, że najczęściej postrzeganym źródłem problemów były wówczas zaszłości historyczne, w tym głównie dotyczące II wojny światowej. Zwracano m.in. uwagę na kwestię powojennych wysiedleń Niemców oraz ich roszczeń majątkowych i odszkodowawczych wobec Polski. Spośród innych spraw zdecydowanie najwięcej emocji budziła budowa Gazociągu Północnego (Nord Stream) i z tym zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego Polski³. Obecnie wypowiedzi badanych dotyczące problemów w stosunkach polsko-niemieckich częściej odnosiły się do bieżących kwestii politycznych (nierzadko ujmowanych w szerszym unijnym kontekście) niż do rozrachunków historycznych.

Jeśli chodzi o odniesienia historyczne, zdecydowanie najczęściej podnoszono kwestię reparacji wojennych dla Polski, na ogół wskazując na potrzebę rozliczeń finansowych (*wyjaśnienie naszego majątku, który wywieźli Niemcy i zadośćuczynienie; nie chcą wypłacić reparacji; wyimaginowane żądania reparacji wojennych; mienie zagrabione, obrazy, dzieła sztuki*). Pozostałe osoby wspominały ogólnie II wojnę światową i wydarzenia z nią związane lub generalnie wskazywały na obciążenia w relacjach polsko-niemieckich, których źródłem jest historia.

Spora grupa osób krytykowała nastawienie obu lub – częściej – jednej ze stron, przede wszystkim dostrzegając niewłaściwe zachowania naszego zachodniego sąsiada. W tym kontekście mówiono o niechęci Niemiec do Polski (*nienawiść wobec Polski od strony Niemiec, wrogie nastawienie Niemiec do Polski; Polska jest zawsze poniżana i najgorsza*), dominacji Niemiec w Europie i naciskach na Polskę, także za pośrednictwem instytucji unijnych, ich ingerencji w wewnętrzne sprawy naszego kraju (*Niemcy traktują Polskę z pozycji mocniejszego; Niemcy chcą rządzić w Polsce: tak jak to było za rządów PO; podżeganie UE do działań na szkodę Polski; presja ze strony Niemiec na podporządkowanie się Polski, nie mamy zbyt wiele do powiedzenia; forsowanie własnych interesów przez Niemcy; Niemcy dążą do swojej władzy, za dużo wymagają od Polski; naruszanie suwerenności Polski; Niemcy chcą narzucić to, co im pasuje*). Osoby krytyczne wobec polityki polskich władz wskazywały z kolei na ich antyniemiecką retorykę i niechętny stosunek do Niemiec (*antyniemiecka i antyunijna narracja polityczna rządów PiS; pisowska fobia na punkcie Niemiec; stosunek niektórych polityków polskich do Niemiec, wielu osobom wypomina się nawet rodzinne powiązania niemieckie; rząd polski bezpodstawnie krytykuje rząd niemiecki; aby nasz rząd był bardziej ufny, mniej wrogi względem Niemiec*). Część ankietowanych konstatowała problem z wzajemnym

³ Zob. komunikat CBOS „Polacy o relacjach między Polska a Niemcami”, czerwiec 2011 (oprac. K. Pankowski, B. Roguska).

zrozumieniem, brak dbałości o dobre relacje sąsiedzkie, brak dialogu i współpracy (kwestia dogadywania się, nie najlepsze relacje dyplomatyczne, nienawiść polityków).

Jakie kwestie są obecnie największym problemem w stosunkach polsko-niemieckich?

Historia i jej skutki	16%
Reparacje wojenne, kwestia odszkodowań i rozliczeń finansowych	12%
II wojna światowa, napaść Niemiec na Polskę, obozy koncentracyjne, Holokaust itp.	2%
Zaszłości historyczne – ogólnie	2%
Ogólne nastawienie obu stron	10%
Niemieckie naciski na Polskę, ingerencja w wewnętrzne sprawy Polski, presja polityczna ze strony Niemiec	5%
Rządy PiSu, polityka polskich władz: antyniemiecka narracja	3%
Problem z wzajemnym zrozumieniem, z dbałością o dobre relacje sąsiedzkie, nieufność, brak dialogu i współpracy	2%
Sporne kwestie, różnice stanowisk i interesów	32%
Nord Stream 2, zwiększenie dostaw gazu z Rosji	12%
Kwestie gospodarcze, konkurencja gospodarcza, nierówność ekonomiczna – ogólnie i szczegółowo	5%
Różnice w sprawie przyjmowania uchodźców, polityki migracyjnej	4%
Różnice w kwestii polityki energetycznej, klimatycznej, ochrony środowiska, kwestia Turowa	3%
Fundusze unijne, budżet unijny, np. wstrzymanie pieniędzy, mniejsze dotacje dla rolników	2%
Współpraca niemiecko-rosyjska, zbliżenie niemiecko-rosyjskie – ogólnie	1%
Ideologiczne różnice – ogólnie i szczegółowo, np. stosunek do LGBT, prawna regulacja aborcji, kultura, religia	1%
Presja Niemiec w sprawie wymiaru sprawiedliwości	1%
Spór o praworządność, jej rozumienie	1%
Sprawy dotyczące funkcjonowania Unii Europejskiej, polityka w i wobec UE – ogólnie	1%
Kwestie polityczne, sytuacja polityczna – ogólnie	1%
Inne sfery, w których widoczne są różnice i presja ze strony Niemiec, różnice interesów – ogólnie	1%
Warunki życia	2%
Praca Polaków Niemczech, warunki pracy, dyskryminowanie polskich pracowników i przedsiębiorców	1%
Różnice zarobków, poziomu życia: wyższe zarobki w Niemczech	1%
Brak problemów, współpraca lepsza niż z innymi krajami, dobry sąsiad	4%
Trudno powiedzieć, nie interesuje mnie to	47%

Wśród konkretnych kwestii spornych i budzących kontrowersje zdecydowanie najczęściej wymieniano budowę gazociągu Nord Stream II i zbliżenie niemiecko-rosyjskie. Stosunkowo często, choć na ogół dość lakonicznie, wskazywano na problemy gospodarcze w relacjach polsko-niemieckich, ale także wprost wyrażano obawy przed niemiecką dominacją w tej dziedzinie (*chcą, by Polska była rynkiem zbytu dla Niemiec; ekspansja kapitału niemieckiego w Polsce; powinien być zakaz sprzedaży ziemi Niemcom; sprzedaż portów i stoczni, wyprzedaż polskiej gospodarki; jesteśmy stratni na współpracy*). Względnie często zwracano uwagę na różnice stanowisk między Polską a Niemcami w sprawie przyjmowania uchodźców i polityki migracyjnej (*Niemcy za dużo przyjmują emigrantów; naciskanie na przyjmowanie islamskich migrantów*). Akcentowano także rozbieżności poglądów w kwestii polityki energetycznej, klimatycznej, ochrony środowiska (*różnice priorytetów w polityce dotyczącej klimatu; polityka energetyczna Polski oparta na węglu; podnoszona przez Niemcy kwestia zamykania przez Polskę*

kopalni, przez które następuje degradacja środowiska; rozbieżne poglądy w kwestii źródeł pozyskiwania energii w Polsce; źle pojęta przez Niemcy ekologia – ekoterroryzm). W tym kontekście pojawiała się także kwestia wstrzymania wydobywania w kopalni Turów (Kopalnia Turów – naciski Unii, Niemiec do nałożenia kar na Polskę). Odnoszono się również do funduszy unijnych i unijnego budżetu: oprócz dość ogólnikowych wypowiedzi (*finanse*), mówiono o niekorzystnym dla Polski podziale pieniędzy w UE (*dotacje unijne dla Niemiec są inne, a dla nas inne; oszczędzają na Polsce*), nawiązywano – jak się wydaje – do odwołania w czasie akceptacji polskiego Krajowego Planu Odbudowy i wypłaty pieniędzy dla Polski z funduszu odbudowy (*naciski i opóźnienia w wypłacie pieniędzy dla Polski; wstrzymanie dotacji przez Niemcy*). Inne kwestie, które pojawiły się w wypowiedziach badanych, dotyczyły sporu o praworządność i presji Niemiec w sprawie polskiego wymiaru sprawiedliwości (*Niemcy chcą zdecydować o wymiarze sprawiedliwości*), różnic światopoglądowych, m.in. w kwestii stosunku do osób LGBT (*narzucana ideologia gender przez polityków*) i prawnej regulacji aborcji (*aborcja – nie słuchamy naszych mądrzejszych sąsiadów, powinna też być u nas legalna*) oraz ogólnie funkcjonowania Unii Europejskiej i jej przyszłego kształtu, sporów wewnątrz tej organizacji (*sprawy dotyczące Unii Europejskiej – wizja przyszłości; Niemcy i Unia zбочyli od pierwszych zasad; wzajemny stosunek naszych narodów w świetle wymagań Unii Europejskiej; kwestie europejskie, z którymi polski rząd się nie zgadza*).

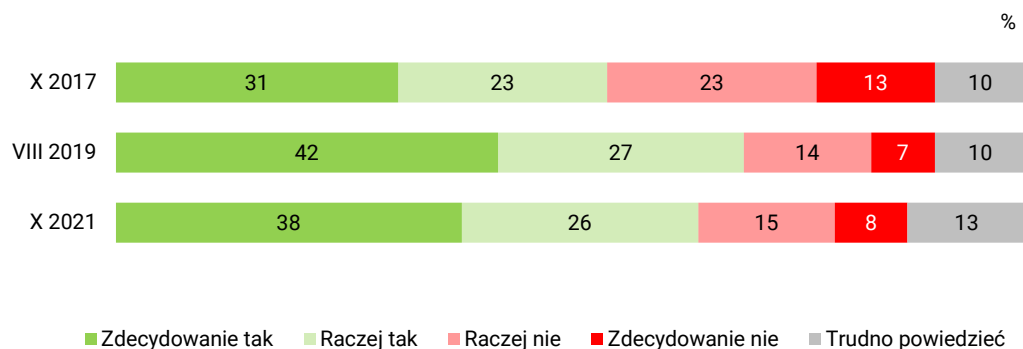
W wypowiedziach odnoszono się także niekiedy do kwestii nierówności warunków życia. Zwracano uwagę na różnice w poziomie życia w Polsce i w Niemczech, dysproporcje w zarobkach. Ponadto mówiono o emigracji zarobkowej Polaków do Niemiec i sytuacji Polaków na niemieckim rynku pracy (*wykorzystywanie Polaków do pracy w Niemczech, zatrudnienie pracowników na najniższych stawkach; dyskryminowanie polskiego biznesu w Niemczech, dyskryminowanie polskich pracowników w Niemczech*).

Warto zauważyć, że ponad połowa badanych nie potrafiła wskazać żadnego problemu w stosunkach polsko-niemieckich lub – znacznie rzadziej – twierdziła, że nie dostrzega żadnych problemów, a współpraca między Polską a Niemcami układa się dobrze.

POPARCIE DLA ROSZCZEŃ REPARACYJNYCH

Odpowiedzi badanych na pytanie otwarte pokazały, że kwestia odszkodowań za straty poniesione podczas II wojny światowej jest uznawana za jeden z ważniejszych problemów w relacjach polsko-niemieckich. Zapowiedzi rządzących dotyczące ubiegania się przez Polskę o reparacje wojenne od początku spotykały się z pozytywnym przyjęciem Polaków. W październiku 2017 roku ten krok popierała ponad połowa badanych (54%), dwa lat później – już 69%. Obecnie ubieganie się o rekompensaty za straty poniesione podczas II wojny światowej popiera 64% badanych (o 5 punktów procentowych mniej niż dwa lata temu, ale o 10 punktów więcej niż cztery lata temu). Przeciwnie temu posunięciu wypowiada się ogółem 23% ankietowanych (o 2 punkty więcej niż w 2017 roku, ale o 13 punktów mniej niż w 2019 roku).

RYS. 3. Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?

Poparcie dla ubiegania się o reparacje wojenne przeważa we wszystkich uwzględnionych w analizach grupach społeczno-demograficznych. Najwięcej zwolenników tego posunięcia jest wśród starszych respondentów, mających 65 lat lub więcej (71%), mieszkańców wsi (71%), a zwłaszcza rolników (80%), ankietowanych z wykształceniem podstawowym (80%) lub zasadniczym zawodowym (71%), osób słabo sytuowanych: o miesięcznych dochodach *per capita* poniżej 1000 zł (81%) lub od 1000 zł do 1499 zł (71%). Więcej niż przeciętnie przeciwników wysuwania przez Polskę roszczeń reparacyjnych notujemy wśród osób młodych, szczególnie do 24 roku życia (32%), mieszkańców największych miast (40%), respondentów z wyższym wykształceniem (33%), szczególnie kadry kierowniczej i specjalistów (40%).

Stosunek do kwestii reparacji wojennych zależy jednak przede wszystkim od orientacji politycznej i, szerzej, światopoglądowej. Ubieganie się o reparacje popiera zdecydowana większość osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne (83%). Wśród identyfikujących się z lewicą odsetek zwolenników domagania się reparacji od Niemiec (46%) jest tylko nieznacznie wyższy niż odsetek przeciwników tego posunięcia (42%). Ponadto poparcie dla roszczeń reparacyjnych jest tym większe, im częstszy udział w praktykach religijnych.

Ubieganie się o reparacje popiera ogromna większość zadeklarowanych wyborców Prawa i Sprawiedliwości oraz Konfederacji. Przeciw wysuwaniu roszczeń reparacyjnych opowiada się przeważająca część zwolenników Polski 2050 Szymona Hołowni i – przede wszystkim – sympatyków Koalicji Obywatelskiej. Wyborcy Lewicy są najbardziej podzieleni w opiniach w tej kwestii.

TABELA 3

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską)	93	3	4
Konfederacja Wolność i Niepodległość (KORWiN, Ruch Narodowy, Braun)	86	13	1
Lewica (Nowa Lewica – dawniej SLD, Wiosna, Lewica Razem)	44	42	14
Polska 2050 Szymona Hołowni	37	47	16
Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	29	57	14

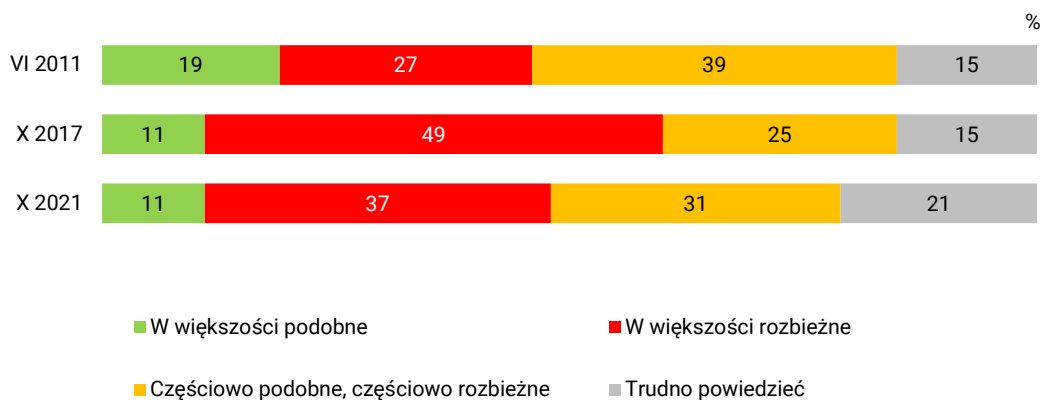
INTERESY POLSKI I NIEMIEC W EUROPIE – PODOBNE CZY RÓŻNE?

Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami odwoływał się do świadomości wspólnoty interesów i wspólnej odpowiedzialności za budowanie nowej Europy⁴. Problemy w stosunkach polsko-niemieckich i stan świadomości społecznej monitorowany w badaniach opinii publicznej wskazują jednak, że deklaracje te niekiedy dość mocno odbiegają od rzeczywistości.

Wyniki badań CBOS świadczą o tym, że między rokiem 2011 a 2017 nastąpiło bardzo wyraźnie pogorszenie, jeśli chodzi o postrzeganą wspólnotę interesów Polski i Niemiec w Europie. Cztery lata temu interesy obu krajów przez niemal połowę badanych były określane jako w większości rozbieżne. Obecnie są one oceniane jako antagonistyczne wyraźnie rzadziej niż w 2017 roku. Odsetek respondentów przekonanych, że Polska i Niemcy mają rozbieżne interesy w Europie, zmniejszył się od tego czasu o 12 punktów procentowych (z 49% do 37%). Przybyło osób uważających, że interesy obu krajów są częściowo podobne, a częściowo różne (z 25% do 31%). Nadal jedynie 11% ankietowanych sądzi, że Polska i Niemcy mają w większości podobne interesy.

⁴ Patrz: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19920140056/O/D19920056.pdf>

RYS. 4. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie interesy Polski i Niemiec w Europie są podobne czy też raczej rozbieżne?

Postrzeżenie zbieżności interesów Polski i Niemiec wiąże się w głównej mierze z orientacją polityczną. Różnice interesów obu krajów konstatują głównie badani deklarujący prawicowe poglądy polityczne (52%), znacznie rzadziej ankietowani identyfikujący się z lewicą (31%) lub politycznym centrum (28%). Respondenci o orientacji lewicowej lub centrowej najczęściej postrzegają interesy obu krajów jako częściowo zbieżne, częściowo różne (odpowiednio 36% i 42% z nich).

W elektoratach rozbieżność interesów Polski i Niemiec najczęściej zauważają zwolennicy Konfederacji oraz Prawa i Sprawiedliwości.

TABELA 4

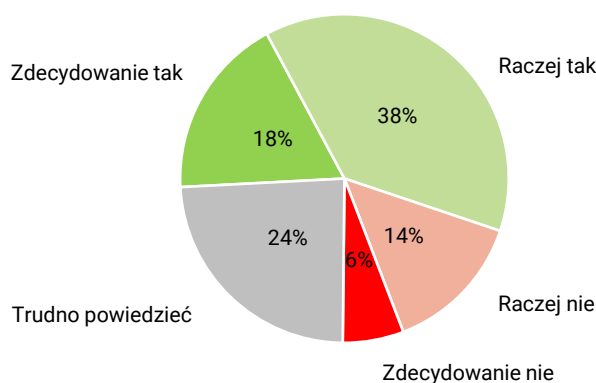
Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie interesy Polski i Niemiec w Europie są podobne czy też raczej rozbieżne?			
	W większości podobne	W większości rozbieżne	Częściowo podobne, częściowo rozbieżne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Polska 2050 Szymona Hołowni	21	27	37	15
Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	18	23	42	17
Konfederacja Wolność i Niepodległość (KORWiN, Ruch Narodowy, Braun)	11	64	19	6
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską)	10	52	26	12
Lewica (Nowa Lewica – dawniej SLD), Wiosna, Lewica Razem)	8	31	41	20

OCENA KANCLERZ ANGELI MERKEL

Większość badanych (56%) uważa, że z punktu widzenia Polski Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec. Przeciwnego zdania jest co piąty ankietowany (20%).

CBOS

RYS. 5. Czy z punktu widzenia Polski, Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec czy też nie?

Pozytywna ocena Angeli Merkel dominuje we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Stosunkowo najwięcej osób kwestionujących tę opinię jest wśród badanych, którzy deklarują prawicowe poglądy polityczne (36%).

Dobre oceny Angeli Merkel wyraźnie dominują w elektoratach Koalicji Obywatelskiej, Polski 2050 Szymona Hołowni oraz Lewicy. Wyborcy Prawa i Sprawiedliwości oraz Konfederacji są podzieleni w opiniach.

TABELA 5

Potencjalne elektoraty	Czy z punktu widzenia Polski, Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Koalicja Obywatelska (Platforma Obywatelska, Nowoczesna, Inicjatywa Polska, Zieloni)	83	3	14
Polska 2050 Szymona Hołowni	77	4	19
Lewica (Nowa Lewica – dawniej SLD, Wiosna, Lewica Razem)	70	2	28
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Solidarną Polską)	41	41	18
Konfederacja Wolność i Niepodległość (KORWiN, Ruch Narodowy, Braun)	37	33	30

Pozytywne oceny kanclerz Angeli Merkel wyraźnie przeważają wśród osób, które postrzegają relacje polsko-niemieckie jako co najmniej „ani dobre, ani złe”. Sposób sprawowania przez nią urzędu docenia jednak także ponad dwie piąte krytycznie oceniających stosunki między oboma krajami.

TABELA 6

Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:	Czy z punktu widzenia Polski, Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– dobre	79	9	12
– ani dobre, ani złe	60	20	20
– złe	42	42	16
Trudno powiedzieć	30	9	61

Angelę Merkel dobrze oceniają nie tylko badani, którzy dostrzegają przynajmniej częściową zbieżność interesów Polski i Niemiec, ale także niemal połowa uważających, że nasze interesy są różne.

TABELA 7

Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie interesy Polski i Niemiec w Europie są podobne czy też raczej rozbieżne?	Czy z punktu widzenia Polski, Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
W większości podobne	81	10	9
W większości rozbieżne	49	33	18
Częściowo podobne, częściowo rozbieżne	69	16	15
Trudno powiedzieć	37	8	55

Nie widać poprawy w postrzeganiu stosunków polsko-niemieckich. Podobnie jak cztery lata temu są one na ogół określane jako „ani dobre, ani złe”. Zdaniem osób źle oceniających relacje między Polską a Niemcami, odpowiedzialność za taki stan rzeczy ponosi głównie strona niemiecka. Najczęściej wymienianymi problemami we wzajemnych stosunkach są z jednej strony kwestia odszkodowań za straty poniesione przez Polskę podczas II wojny światowej, z drugiej zaś – budowa gazociągu Nord Stream II. Deklaracje badanych pokazują zarazem, że rozliczenia historyczne, 10 lat temu postrzegane jako główne źródło problemów, zeszyły obecnie na dalszy plan. Uwagę opinii publicznej w większym stopniu przyciągają obecne spory i różnice stanowisk – obok rozbudowy Gazociągu Północnego dotyczą one m.in. generalnie polityki klimatycznej i energetycznej, polityki migracyjnej,

podziału funduszy unijnych, praworządności i reformy sądownictwa w Polsce. Co ciekawe, niezależnie od nie najlepszych ocen relacji polsko-niemieckich ponad połowa ankietowanych uważa, że z punktu widzenia Polski Angela Merkel, biorąc pod uwagę cały okres jej rządów, była dobrym kanclerzem Niemiec.

Opracowała

Beata Roguska